

УДК 811.162.3'276.2

МОВНЕ ВИРАЖЕННЯ РЕАЛІЙ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ЧЕСЬКОМУ МОЛОДІЖНОМУ СЛЕНГУ

Михайло НОВОСАД

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра слов'янської філології,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: mtnovosad@gmail.com*

У статті подано характеристику молодіжного соціолекту, проаналізовано одну зі складових його лексико-семантичного поля, а саме – сленгізми на позначення реалій навчального процесу та описано особливості їхнього застосування у молодіжній комунікації.

Ключові слова: сленг, молодіжний сленг, молодіжна комунікація.

Молодіжний сленг як прошарок лексики відображає молодіжний світогляд, його ціннісні орієнтири, характеризується своєю креативністю, схильністю до влучності та оригінальністю, опозиційністю до усталених суспільних норм та правил. Зважаючи на стилістичну неоднорідність лексики, яка його наповнює, її експресивність, домінування конотації над денотацією, синонімічність та омонімічність, метафоричність та метонімічність у процесі творення нових номінацій, економію мовних зусиль у комунікації, її поширеність поза межами молодіжного середовища, а також нестабільність та швидку змінність її складу разом із властивими для неї функціями – ідентифікацією, консолідацією, прихованим престижем та відмежуванням – вона закономірно є предметом наукових зацікавлень багатьох сучасних лінгвістів.

У чеському мовознавстві в галузі дослідження молодіжного соціолекту працювала ціла когорта вчених, серед них: Я. Губачек, Л. Клімеш, А. Яклова, М. Бача, А. Їрсова, А. Поліцка, наукові праці котрих присвячені різним теоретичним студіям у сфері молодіжного сленгу, а також аналізу лексики, яка його формує. Детальне вивчення цих праць, а також зібраний практичний матеріал дозволили нам виділити структуру лексико-семантичного поля молодіжного сленгу, що вміщує в себе три елементи – лексико-семантичні групи, які його формують. Аналіз однієї з них, а саме: назв реалій навчального процесу, і є предметом розгляду у цій статті.

Важливу та численну лексико-семантичну групу найменувань реалій навчального процесу складають:

- Назви навчальних закладів, їх видів.
- Назви внутрішніх навчальних та загальних приміщень.
- Назви факультетів та спеціальностей.

- Назви навчальних предметів.
- Назви процесу навчання, його засобів та способів його організації.
- Назви процесів контролю знань, підготовки до іспитів, оцінювання результатів.

На позначення навчальних закладів молодіжний сленг має цілу низку найрізноманітніших найменувань. Так, студенти середніх шкіл найчастіше для назв своїх навчальних закладів використовують сленгізми: *ústav* та омонім літературного *bouda*. Крім того, ми зафіксували цілий асоціативний ряд сленгізмів на позначення школи: *mučírna, blbárna, věžnice, strachárna, chladírna, siň smutku, pakárna, cvokárna, haraburdárna*. Навчальний заклад, котрий відвідують в основному дівчата, називають *slepičárna, kurník, ústav jepťišek*. Цікаво зауважити, що сленгізм *slepičárna*, який ми зафіксували безпосередньо методом опитування, у Словнику нелітературної чеської мови (далі Словник) подано з іншим значенням та маркуванням: як арготизм із значенням “*policejní ředitelství*” [7, с. 341]. Очевидно, що зафіксований Е. Ріпплом у 1926 р. арготизм втратив свою кодифікованість та був імпортований у молодіжну комунікацію, правда, з модифікованим значенням.

Студенти вищих навчальних закладів уживають такі найменування: *fakule, fágule, ústav, vejška*. Коли йдуть на навчання – *jdou do školství, do procesu, do vědy* [4, с. 67]. Так, наприклад, сленгізм *vejška* зустрічається не лише у комунікації молоді, але й у текстах, приклад нам подає Словник – *Tehdy jsem neměl šanci se dostat na vejšku, a teď už si na to starej* [5, с. 412]; крім того, є назвою одного із чеських сайтів – *vejška.cz* [8].

Для молодіжного сленгу характерні такі лексеми для найменувань гімназій та училищ залежно від спеціалізації: *gympl, průmyslovka, průmka, prumka, stavárna, stovebka, strojárna, zemědělká, hnojárna, ekonomka, ekna, seška, zdrávka, zdravotka, zdrávča* [4, с. 67].

На позначення назви Масарикового університету в Брно найчастіше використовується сленгізм *Masárna*. Крім того, ми зафіксували й лексему *masaryčka*, однак Словник її подає як одиницю так званої празької міської мови зі значенням “*Masarykovo nádraží (nádraží Praha střed)*” [7, с. 225].

Факультет у молодіжному сленгу знаходить такі форми вираження: *fakule, fakula, fackulta* (під впливом англійської), *fakultička*. Так, наприклад, для назви педагогічного факультету побутують: *pedárna, pejdárna, pajdák, pajdák, pajda, pedák, pejdák*, через те, що це, як правило, жіноча спеціальність – *slepičárna, slepičí farma*.

Для назви сільськогосподарського факультету використовують, зокрема, такі сленгізми: *hnojárna, jezedárna, řepárna*. Відповідно студенти сільськогосподарського факультету – *jezedáci, jezedáci, hnojáři, kolchozníci, zeměděláci, řepu (řepyně), raznechti, vidlopiši, kozojedové*. Відповідно до спеціалізації – *zoaře, kozí doktory, chovouše, kopyta, zoáky, raznechtáře, kravičkáře* (напрямок тваринництво); *kytiškáře, řepáky, pěstouše, bylinky, fyťáky* (напрямок рослинництво). Інші назви факультетів – *filda* (філологічний), *přírodka* (природничий), *ekonomka* (економічний) [4, с. 67].

Широко представлені у молодіжній комунікації найменування приміщень навчальних закладів, переважна більшість яких утворена відповідно до асоціацій,

які вони викликають способами метафоричного та метонімічного переосмислення значень відповідних лексем. Так, наприклад, бібліотека асоціюється у молоді з процесом навчання; викладацька або кабінет директора – з лігвом, святинею, гніздом або приміщенням правди; шкільна їдальня – з відчуттям голоду, зі звуками, які супроводжують прийом їжі або наслідками, які можуть викликати несмачні та неякісні продукти і т.д. Зокрема, ми зафіксували такі сленгові відповідники назв приміщень:

Bufet:

bifé, bufík, bufáč, kantýna.

Kabinet:

hnízdo, kaboš, kabouš, sklad, útulek.

Knihovna:

bichlárna, biflárna, knihárna.

Laboratoř:

labák, labina, labča, labka, labočka, labóra, laborka.

Ředitelna:

blechárna, direktorhaus, doupě, flek, kanclšerif, kobereček, kukaň, márnice, místnost pravdy, pekárna, plac, řídovna, svatyně, šéfárna, šéfovna, šerifárna, šerifna, šerifovna, velitelství.

Sborovna:

drbárna, duchárna, dýmodíra, hnízdo, jeskyně, klepárna, klevetárna, kulišárna, kuňkárna, kutloch, kuřárna, myšárna, rejparna, sborňák, slízárna, sněmovna, trh, učitelna.

Šatna:

bordelklec, botárka, bořák, botníkárna, cela, fetárna, klec, převlíkárna, rychna, smrad, šařák, útiskárna.

Školní stravovna:

blivajzna, hladomorna, chlamstovna, chroustárna, katovna, laboratoř, otravovna, puchna, travičárna, žrádelna, žrálna.

Učebna, studovna:

biflárna, biflovna, třída, třídka, klasse.

Záchod:

dabljúsí, kaďák, konečná, pískovna, vícéčko [1; 2].

Активними способами поповнення сленгового словника назв навчальних предметів аналогічно до попередньої групи найменувань є семантичний спосіб, а також перекручення літературних назв, яке, на думку Я. Губачека [3, с. 34], часто досягається за допомогою використання активних словотворчих афіксів і ціллю якого є: підкреслення відмінностей між літературною нормою найменування і його сленговим відповідником, прагнення до оригінальності і незвичайності звукового вираження сленгізму, отримання якогось додаткового значення, що надає експресивності і яскравості при використанні сленгізмів молодіжній комунікації. До активних словотворчих компонентів зараховуємо суфікси: *-ák, -ař, -as, -čka, -ina, -ítko/-íčko, -ka, -ko, -ni/-ti, -a* та ін. Як приклад, наводимо зафіксовані нами сленгові

найменування навчальних предметів, утворених відповідно до вищенаведених способів:

Administrativa:

admina, ad'ák, administrák, datlopis, datlování, akoša, klepačka, klepky, papírování, t'ukopis.

Anglický jazyk:

anglina, ingliš.

Biologie:

bia, biana, bicina, bigola, bigoška, bigule, binda, binina, bio, biola, biologiška, biona, bioša, bioška, báza, bižda, bižina, bižola, bižu, bižula, bižule.

Botanika:

bota, botana, botanik, botanka, botaska, botaša, boťa, botiša, botiška, botka, botoška, kvety, kytíčky.

Český jazyk:

čéda, čégra, čégrina, češtin, čedina, čed'ák, čegina, čeják, čejda, čejd'ák, čejina, čéjina, čenda, čenina, česák, českáč, čezák, čída, číja.

Dějepis:

děj'ák, dějas, dějenova, dějeprava, dějous, dějpl, dějzl.

Fyzika:

fyza, fýza, fyzajda, fyzda, fyzian, fyzička, fyzik, fyzitko, fyzis, fyzula, fyzule, fyžoura.

Francouzský jazyk:

fránina, francéziš.

Geologie:

geo, geoga, geola, geoma, geona, geoša, geoška.

Hudební výchova:

hudebka, hudča, hudr'ák, kdákání, krákoranda, krákorání, kvákání, pění, skučení.

Chemie:

chema, chemárna, chemča, chemia, chemika, chemina, chemítko, chemka, chimia.

Laboratorní cvičení:

cvička, cvika, labáky, labča, labík, labiny, labky, laborky, laboša, laboše, laboška, labža.

Literatura:

lajtna, litera, literka, litoša, litra, liťa.

Matematika:

máňa, matec, matička, matina, matoš, matule, maťa.

Mínéralogie:

minera, minerálka, minerka, minoška, kamení, kameně, šutr'ák, šitrákologie, šutrárna, šutrologie, šutrování, šutry.

Německý jazyk:

němina, dojč.

Občanská nauka:

občankárna, občana, občanka.

Pedagogika:

pajda, pajdagogika, péda, pedágle, pedagoška, pedule, pedula, pedagoša prdola, pepsy – pedagogická psychologie.

Psychologie:

psýcha, psycho, psychoška, psynda.

Ruský jazyk:

bublina, rudina, rŭdina, rŭďa, rugina, ruja, rujda, rujdina, rujina, runda, runina, rŭnina, rusák, rušnina, sovětskoje.

Tělesná výchova:

tělák, tělas, tělcvik, těloh, tělomrsk.

Španělský jazyk:

špánina, nadalolovská mluva.

Základy technologie:

techna, technika, technola, technoša, techňák, zátech, zvopák, zvopik.

Zeměpis:

zemajzl, zemák, zempl

Zoologie:

zologa, zóloška, zološka, zoola, zoološka, zooša, zooška, zoška, zóška, zvěrověda, zvířena [1; 2; 4, с. 73–74].

Вербальне вираження реалій процесу навчання формується у студентів відповідно до їхнього ставлення до нього. Тому закономірно, що на позначення цього поняття побуває величезний синонімічний ряд найменувань-сленгізмів з різним ступенем експресивності.

Так, на позначення лексеми *učit se* вживаються: *biflit, biflovat, bušit, bzučet, dělat nalejvármu, dupat, drtit, drchat, dřít, hltat, hnat do lebky, hrkat, hujeřit, huntovat se, hustit, lapat, nalejt se, nabušit se, prát do tykve, slopat, šlapat, šlohat, šprtat, šprtít, šrotit, šroubovat, študovat, šturmovat, vrčet, vrkat*. Якщо ж навчання продовжити вночі, то такий процес має такі сленгові назви: *dát noc, dát nocovku, dupat noc, hodit nočku, hodit noční, jít na flám, jít na noční, spát na knížkách* [4, с. 73].

Оскільки процес навчання неможливий без виконання відповідних вправ, повторення пройденого матеріалу, написання рефератів, назви цих процесів стали також об'єктом для створення сленгових найменувань на їх позначення. Так, наприклад, сленгові відповідники лексеми *procvičování*: *cvičeničko, cvičko, cvičo, cvígro, cviko, kmítání, mrskání, nácvik, procviko, promrskávání, zácvičko*; сленгові найменування на позначення реферату: *blábol, refec, referátek, refiček, refík, refoš, refouš*; процесу повторення пройденого матеріалу: *proviča, proviša, přepad'ák, písema, oráčo, oráčko, opak, oráko* [4, с. 74–75].

Контроль процесу навчання здійснюється шляхом поточного опитування студентів, а також складанням іспитів. Контроль є одним з найважливіших процесів у навчанні, і стосується він кожного студента. Студенти здійснюють підготовку до опитування, таким чином вони бувають до нього або готові (*být připravený*) або не готові (*být nepřipravený*). Мовне вираження цих станів у молодіжному сленгу представлено такими найменуваннями:

Být připravený:

chromit, perlit, vrnět jako kolovrátek, vyšrotit se, vytřít zrak, zaperlit, zaválet, zářit, zbourat zed', vytřít profesorovi zrak.

Být nepřipravený:

bejt čistým jako papír, jako slovo boží; bejt dutej, bejt dutej jak bambus, bejt dutej jak pařes, bejt gumovej, bejt hotovej, bejt mimo, bejt neschopnej, bejt prázdněj, bejt v tom, bejt vydřenej, bejt vygumovanej, bejt v rejži, bejt vyšitej, klesnout, mít bílej tejdem, mít hlavu v pejru, mít v hlavě galimatiáš, guláš, mišmaš, mít nervy na huntě, mít nervy v kýblu, mít temno, neumět ani ň, neumět ani ranu, neumět ani škrt, neumět ani ťuk, padnout za vlast, potit krev, sedět v okně, vybouchnout, zhasnout [1; 2].

Контроль рівня знань визначається у процесі опитування, цю дію молодь називає:

Být vyvolaný:

bejt popotahovanej, tasenej, vydrásnutej, vyplazenej, taženej, vymáknutej, vyšvihnutej, vytasenej, vytaženej, vyvalenej, vyzvanej; jít na tah, letět k tabuli, rukovat.

У процесі опитування недобросовісний студент завжди намагається усіма можливими способами викрутитися, перехитрити, обдурити викладача: *nandat mu to, mít ho na háku, podetnout ho, podfouknout, polít, posadit, proboudnout, převálcovat, převézt, vokecat, zaseknout, podetnout, zašasit, rozštípnout, roztrhnout ho na dva kusy, udolat ho, voddělat, vodkrouhnout, vošálit vlka, vychutnat ho, vysmahnout ho, zabodovat* [4, с. 75].

У вищих навчальних закладах опитування, як правило, проходить у період екзаменаційної сесії. Результати іспитів заносять студентові до залікової книжки, яка у системі сленгізмів має назву *lovcova zápisniku*. Перед складанням іспитів студент складає залік – *lovit; vyloudit; vytlačit zápicha, bobra, bobříka, kolibříka*.

Для вербального вираження іспитів використовуються такі сленгові найменування: ті, що легко скласти – *dávačky, bokouvky, frašky, indexovky, brnkačky, vokecávačky, pedárny, měkkoty, rodinné*, складні іспити – *smrtáky, makačky na bednu, kanonády, ňamky, procesávačky*; йти на складний іспит – *jít do flynu, čekat na voustrou*. На позначення випускного іспиту в середній школі (*maturita*) побутують такі назви: *matura, zkouška nervů, sněm moudrých, perný den, strašárna, pašování blbců přes hranice inteligence*. Через важливість державний іспит (*státní závěrečná zkouška*) у студентів вищих навчальних закладів має лише два сленгові відповідники – *státnice, štace*.

Дії екзаменатора знаходять таке вираження у молоді: *vychytat studenta, přitlačit studenta ke zdi, zvednout studentu mandle, morálku (odchaliť všechna jeho neznalosti); mluvit studentu do duše, ubrat studentu kyslík, sjíst studenta; šťourat, kopnout do každého kamene; dávat chytáky (záłudne otázky)*.

Існує ціла низка сленгових найменувань на позначення успішного або неуспішного складання іспиту. Так, наприклад, при успішному результаті студенти кажуть: *dostal jsem to zadarmo, za nic, je to pohoda, máček, je to veget, je to loženka, mám to v kapse, je to v cajku, zaválel jsem, zmák jsem to, zkoulel jsem to s ním, zabodoval jsem, vzkouřil jsem mu perka, tak jsem mu to vysmah; vychodil jsem, vyseděl jsem, vuplakal jsem*. У випадку нескладання іспиту – *jsem vodvrhnutej, vodhozenej, vyhulenej*,

vykouřenej, vynesenej, vyšitej, vyplazenej, vyduřenej; vylit jsem, vybouch jsem, zbabral jsem to, zmrskal jsem to, vyhořel jsem, vyšuměl jsem, podělal jsem to, jsem mínusovej, jsem nahranej, dostal jsem psdáka, jel jsem jako namydlenej. При цьому про викладача: *von mě z próby vyhodil, vylil, vytavil, vyčadil, vysypal, vyrušil, vyšustil, vystepoval; zdeptal mě, zkoupal mě, zmrskal mě, spral mě, vykop mě jako psa* [6, с. 68–70].

Важливим складовим елементом навчального процесу є оцінювання результатів. Цей шар лексики молодіжного сленгу характеризується яскравістю та експресивністю найменувань.

Найбільше сленгізмів ми зафіксували на позначення незадовільної оцінки. Активними, зокрема, є *pedule* і *pid'a*, цікаво, що сленгізм *pid'a* має інше значення – *muž malého vzrůstu, prcek* – яке зафіксоване у Словнику [7, с. 284]. Вважаємо, що такі незначні досягнення у навчанні, які були оцінені на “5”, асоціювалися у молоді із вищенаведеним словниковим значенням сленгізму *pid'a*, який шляхом переосмислення був імпортований у молодіжну комунікацію зі значенням уже відповідно незадовільної оцінки. На підставі графічного оформлення арабського числа “5” побутують назви: *buben, boule, šišatá placatice, kulda, bedna, fajfka, placata, bobule*. Найчастіше п'ятірка сприяє виникненню у молоді асоціацій бою, про що свідчать зафіксовані нами сленгізми: *bomba, bombas, bombička, bombasák, dělo, díra, gula, koule, kula, peca, pecka (rána), petarda, puma, pumelenice, petelice, zásah*. Крім того, зафіксовано і такі найменування: *ametyst, baculatka, bachratka, bachule, bajle, bakule, baňa, baňča, basa, blafák, bobule, bota, búra, pětéc, pětna, plný počet, sardel, ta nejlepší*.

Для позначення решти оцінок молоді вистачає значно менше найменувань.

Четвірку називають: *štyra, čtverec, čtverták, šťoura, pěkná známka*; відповідно до графічного оформлення – *židle, židlička, sesle, seslik, stolička, sedaci souprava*.

На позначення трійки використовують сленгізми: *trója, troják, tříčka, trojec, trojúhelník, vrána, středák, zlatá střední, lidová, lidovka, klasická, paušal, půlka, střed*.

Засоби найменування двійки аналогічні до попередніх. *Dvója, dvoják, dvojec, dvička* – словотвірні найменування; *husa, husička, labuť* – переосмислені виходячи з графічного оформлення. Крім того, рідше зустрічаються й такі: *chvalouš, svaj* (останнє під впливом німецької вимови числівника “2”).

Одиниця, як найприємніша оцінка, має такі найменування: *jednuška, včeliška, bič, bičik, kláda, lano, řemeslo, ajncka* [4, с. 78–79].

Проаналізований лексичний матеріал свідчить про те, що практично весь навчальний процес та його реалії широко представлені у мові молоді генерачії та є невід'ємною складовою їхньої комунікації. Засоби вербального вираження таких реалій у молодіжному сленгу засновані на асоціаціях, які вони викликають та їх сприйнятті. Найменування утворені шляхом метафоричного та метонімічного переосмислення, перекрученням літературних назв та як результат дериваційних процесів, притаманних чеській мові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Hubáček J.* Malý slovník českých slangů / Jaroslav Hubáček. – Ostrava : Profil, 1988. – 188 s.
2. *Hubáček J.* Výběrový slovník českých slangů / Jaroslav Hubáček. – Ostrava : Ostravská univerzita, 2003. – 250 s.
3. *Hubáček J.* Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů / Jaroslav Hubáček. – Praha : SPN, 1971. – 78 s.
4. *Jaklová A.* Mluva mládeže v jižních Čechách / Alena Jaklová. – České Budějovice : Pedagogická fakulta, 1984. – 84 s.
5. *Jaklová A.* Slangy v jižních Čechách / Alena Jaklová // Čeština doma i ve světě. – 2000. – Roč. 8. – Č. 3. – S. 142–145.
6. *Podhorná-Polická A.* Univerzália ve slangu mládeže / Alena Podhorná-Polická // Slang a argot. Sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu konané v Plzni ve dnech 26.–27. února 2008. – Plzeň : Pedagogická fakulta ZČU v Plzni, 2008. – S. 67–71.
7. Slovník nespisovné češtiny : argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost : historie a původ slov / [hlavní editor Jan Hugo] – Praha : Maxdorf, 2006. – 460 s.
8. www.seznam.cz [Електронний ресурс].

Стаття надійшла до редколегії 27.10.2011

Прийнята до друку 30.11.2011

**LINGUISTIC EXPRESSIONS OF REALITY OF EDUCATIONAL
PROCESS IN CZECH YOUTH SLANG**

Mykhaylo NOVOSAD

*The Ivan Franko National University of Lviv,
The Department of Slavic philology,
Universitetska Str., 1, Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: mmnovosad@gmail.com*

The article presents the characteristics of youth sociolect, analyzes one of the components of its lexical-semantic field, namely slang words which indicate realities of the educational process and describes their use in youth communications.

Key words: slang, youth slang, youth communication.

ЯЗЫКОВОЕ ВЫРАЖЕНИЕ РЕАЛИЙ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА В ЧЕШСКОМ МОЛОДЕЖНОМ СЛЕНГЕ

Михаил НОВОСАД

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
кафедра славянской филологии,
ул. Университетская, 1, Львов, Украина, 79000,
e-mail: mtnovosad@gmail.com*

В статье представлена характеристика молодежного социолекта, проанализирована одна из составляющих его лексико-семантического поля, а именно – сленгизмы на обозначение реалий учебного процесса и описаны особенности их применения в молодежной коммуникации.

Ключевые слова: сленг, молодежный сленг, молодежная коммуникация.